

nija itd.), koje pak završava u inventarizaciji prema materijalu, tehnici i funkciji pojedinih grupa predmeta, čitav prvi dio, koji se odnosi na tzv. materijalnu kulturu, završava marginalnom analizom sadržaja i pokušajem historizacije upozoravanjem na moguće utjecaje kulture i umjetnosti 19. i 20. st. na ovaj specifični segment stvaralaštva kojemu je posvećena ova knjiga.

Čini se zapravo da su autorice imale najviše problema s pojmom umjetnosti. Nije to naravno nikakva kritička zamjerka budući da taj pojam, unatoč naporima estetičara, nekako stalno izmiče definiciji. Uočili smo ipak da se pojam umjetnosti kod ovih autorica upotrebljava vrlo proizvoljno, valjda u želji da se neki od predmeta, ili grupa predmeta izdvoje iz konteksta produkcije gdje o umjetničkom ne može biti govora (npr. pletarstvo).

Shvatljivo je da je zadatak integralne prezentacije tzv. narodne baštine koja je stoljećima stvarana na tlu Jugoslavije vrlo kompleksan i težak. Učinjena je knjiga kakvu do sada nismo imali. Bilo bi u ovoj izdavačkoj pustinja vrlo luksuzno kada je ne bismo prihvatili ovakvom kakva jest. Takvu obijest sebi ne možemo dopustiti. Radije kažimo da je učinjeno što se moglo uraditi, u nadi da takav izdavački pothvat nije posljednji, već obećanje za jednu drugačije koncipiranu sintezu bez službene definicije naroda i s preciznijim odnosom prema fenomenu umjetnosti uopće.

Želimir Košćević

Stjepan Stepanov, Glagoljaško pjevanje u Poljicima kod Splita. Spomenici glagoljaškog pjevanja, Prvi svezak, Urednik Jerko Bezić, Razred za muzičku umjetnost JAZU i Muzikološki zavod Muzičke akademije u Zagrebu, Zagreb 1983, XXIV + 392 str.

Uz prvi svezak serije **Spomenici glagoljaškog pjevanja** urednik Jerko Bezić iznosi osnovne podatke o or-

ganiziranom snimanju i transkripciji ranju opsežne sakupljene građe glagoljaškog pjevanja. I zaista, nakon brojnih upozorenja dosadašnjih istraživača — F. Ks. Kuhača (koji se prema najnovijim istraživanjima prvi bavio zapisivanjem glagoljaškog pjevanja), B. Širole, V. Žganca i drugih — te nakon dobro organiziranog skupljanja i čuvanja građe u Staroslavenskom zavodu »Svetozar Ritig« u Zagrebu — dovršen je prvi cjeloviti zadatak: objavljivanje primjera glagoljaškog pjevanja iz jednog kraja, odnosno iz jedne pokrajine. To je u prvom redu rezultat višegodišnjeg povezanog djelovanja Staroslavenskog zavoda, Muzikološkog zavoda Muzičke akademije u Zagrebu i Razreda za muzičku umjetnost Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Osnovni cilj dosad objavljenih članaka i dviju velikih studija (J. Bezić, **Razvoj glagoljaškog pjevanja na zadarskom području**, Institut JAZU u Zadru, Djela, knj. V, Zadar 1973. i Jerka Martinića, **Glagolitische Gesänge Mitteldalmatiens**, Kölner Beiträge zur Musikforschung, Band 103, Gustav Bosse Verlag, Regensburg 1981, Teil I Text, Teil II Noten) — nije bio prezentiranje građe određenog kraja ili pokrajine, a upravo to najavljuju **Spomenici glagoljaškog pjevanja** kao svoj osnovni zadatak — naime da »objavljaju notnu građu uz popratni komentar (uvod), analize i napomene« (str. VIII).

Najopsežniji dio sveska obuhvaćaju napjevi (notna građa; str. 1—265) raspoređeni prema klasifikaciji koja je donesena i obrazložena na posebnom mjestu (str. XI—XVI), ali tako da se nižu pojedini lokaliteti Poljičkog područja. Lokaliteta je osam, a klasifikacijskih skupina deset (unutar njih je izvršena dalja podjela). Svaka klasifikacijska skupina donosi određenu građu iz svih mjesta (npr. Pjevana misa u nedjelje i blagdane u svim mjestima gdje je snimljena, zatim, Pjevana misa za mrtve... i tako redom). Prikazana je opsežna i raznovrsna građa na pregledan i uzoran način, a pri tom je opstala i cjelovitost većih dijelova

pjevanja sa zajedničkim melodijskim i metroritamskim pokazateljima pojedinih lokaliteta. Objavljeni su i stariji i noviji napjevi s obzirom na stav istraživača prema suvremenoj komunikacijskoj dinamičkoj definiciji folklorne glazbe, no uz pažljiv odabir pri čemu stariji napjevi predstavljaju veći dio. Vjerojatno je poljičko crkveno pjevanje, liturgijsko, paraliturgijsko i neliturgijsko (registrirano u šezdesetim i sedamdesetim godinama 20. stoljeća), proizašlo iz starijih oblika kojima su se služili poljički glagoljaši. Valja istaći i etnomuzikološki pristup, osobito u donošenju i tumačenju pojedinih primjera. Tako autor Stjepan Stepanov daje opsežnu napomenu (br. 126) uz primjer **Gospinog plača** po tekstu T. Babića (pr. G 4.10 na str. 229) o tipičnom i karakterističnom načinu kojim se na jadranskom području pjevaju pripovjedne pjesme, tj. romance i balade te tumači kako u pjesmama bez strofa nalazi pjevanje melostihova bez logičkog poretka, pa se završni melostih ne poklapa uvijek sa završetkom stihovane rečenice kao što je slučaj i u ovom primjeru. Također je zanimljiv primjer novijih naslojavanja na stariji napjev (koje je ovdje korektno transkribirano s namjerom registriranja sadašnjeg načina) u **Oče naš** (pr. B 1.16 na str. 43) koji je poslije Drugog vatikanskog koncila pjevan s preoblikovanom koralnom melodijom, i to četveroglasno.

Pored glavnog dijela priređeni su brojni prilozi kojima je cilj da objasne područje istraživanja (posebno značajan s obzirom na zadatak postavljanja serije budućih svezaka **Spomenika**) te da protumače prezentiranu građu. U njima nalazimo niz dopunskih podataka te na više načina strukturiranu materiju. Prilozi su ovi: **Uz prvi svezak Spomenika glagoljaškog pjevanja** (Jerko Bezić), **Uvod** (Stjepan Stepanov), **Analize i napomene, Nizovi upotrijebljenih tonova, Redosljed izlaganja napjeva, Tekstovi napjeva, Popis pjevača, Oblici napjeva (prema oblicima teksta) i njihova zastupljenost, Popis građe prema pojedinim**

lokalitetima (sve preglede, popise i kazala u odnosu na sadržaj teksta i funkciju napjeva izradio je J. Bezić, ostale priloge autor) i na kraju Sažetak na njemačkom jeziku te također na njemačkom jeziku varijanta uvodnog teksta autora. U tekstu **Uz prvi svezak...** Jerka Bezića (str. V—XVII) nalazimo sažetak svih podataka značajnih za istraživanje glagoljaškog pjevanja općenito počev od prvih rezultata starijih istraživača do današnjeg planiranja izdanja. Podijeljen je u niz korisnih iscrpnih informativnih potpoglavlja: **Notni zapisi do II. svjetskog rata, Snimanja na magnetofonske vrpce, Transkripcije magnetofonskih snimaka, Mogućnosti dugoročnog i sustavnog objavljivanja transkripcija, Naziv »glagoljaško pjevanje« te Raspored i redosljed izlaganja građe** u ovom svesku (uz preglednu tablicu klasifikacijskih naslova jedinica i dalji niz dopunskih objašnjenja o organiziranju prikazane građe). Uvod autora sveska Stjepana Stepanova (str. XIX—XXIV) nije formalno podijeljen na manje cjeline, no slijedom ulomaka problematizira određena pitanja vezana za istraživano područje. U središtu ovog teksta je područje Poljica. Stepanov informira o svom terenskom radu, o literaturi o Poljicima i glagoljaštvu kao polazištu za vlastite nadopune te o poljičkoj glagoljici i lokalnim posebnostima. Zatim piše o jeziku u pučkom pjevanju, o glazbi — o ranijim spoznajama i porijeklu, o glazbenim okolnostima danas, o načinima izvedbe danas i u odnosu na predložak teksta. Konkretno izlaže uže probleme: o principima izlaganja građe, o tempu, o »štenjima«, o pjevanoj prozi koja u nekim primjerima pokazuje znakove čvršće oblikovne pravilnosti pa sugerira srodnost građnji »melostrofe«, o tonskim nizovima te o tablici tonskih nizova. Ovi podaci, a osobito brojne iscrpne bilješke Stepanova u prilogu Analize i napomene izuzetno su vrijedan popratni materijal koji građu približava čitaocu, no i upućuje na moguće drugačije poglede ili dalji rad na analizama i

komparacijama. Ipak, potrebno je napomenuti da Stepanov nije posebno obradio metroritamske osobine i oblike napjeva prema glazbenim pokazateljima. O oblicima je sigurno dosta razmišljao dok daje zanimljivu interpretaciju mogućnosti sagledavanja oblika kod pojedinih napjeva na prozni tekst (str. XXIII). Također je kod analize tonskih nizova zanemario analizu tonskih odnosa dajući izrazitu prednost vodećem glasu, a identificirajući nizove pretjerano je slijedio uzor-modele starocrkvenih srednjovjekovnih modusa.

Neosporno je ovaj prvi svezak **Spomenika glagoljaškog pjevanja** vrijedan rezultat dugogodišnjih nastojanja i ozbiljnih istraživanja. Prije svega on je višestruko priređen uvid u određenu građu, no isto tako je uzorak za slijed istovrsnih pokušaja i materijal za dalje analize i komparacije. Ovakav način prikazivanja građe pruža i niz praktičnih i korisnih momenata pri snalaženju i uočavanju traženih odgovora, tj. preglednost i brojni registri temeljito razrađenog znanstvenog aparata omogućuju punu informaciju. S obzirom na to da su još neriješena pitanja o porijeklu i daljoj prošlosti glagoljaškog pjevanja, objavljivanje ove knjige pruža jednu od osnovnih pretpostavki za dalji rad na temi općenito.

Gorana Doliner

Zmaga Kumer, Ljudska glasbila in godci na Slovenskem, Slovenska matica. Ljubljana 1983, 223 str.

Nakon razmaka od desetak godina od prvog izdanja pregleda folklornih glazbala i svirke u Sloveniji pod naslovom **Slovenska ljudska glasbila in godci** (Maribor 1972), ista autorica, Zmaga Kumer, odlučila se objaviti drugo izmijenjeno izdanje pod gornjim naslovom. Velika potražnja za prvim rasprodatim izdanjem i povećan broj novih spoznaja potakli su

autoricu na drugo izdanje, koje nije samo dopunjeno prvo, već i po pristupu bitno drugačije. Nužno nam se nameće, zbog te činjenice, usporedba tih dvaju izdanja.

U prvom izdanju dominirala je popularna koncepcija. Glazbala su bila predstavljena prema više kriterija, što je rezultiralo podjelom glazbala na nekoliko kategorija, tj. glavnih naslova: dječje zvučne igračke (mjerilo funkcije); jednostavna domaća i kupovna glazbala (mjerilo načina izrade); godčevska glasbila (mjerilo složenosti konstrukcije). U takvoj podjeli, nužno su se našli zajedno, tipološki gledano, vrlo različiti i nesrodni muzički instrumenti. Radi lakšeg snalaženja, Zmaga Kumer je u prilogu donijela pojednostavljenu klasifikacijsku shemu glazbala Hornbostela i Sachsa (samo glavne skupine i podgrupe koje se tiču slovenskih glazbala). U prilogu je objavljena i gramofonska ploča s odabranim primjerima tradicijske instrumentalne glazbe.

U drugom izdanju Zmaga Kumer je obradila glazbala dosljedno pridržavajući se redosljeda koji nalažimo u međunarodno prihvaćenoj sistematizaciji, tj. klasifikaciji glazbala Hornbostela i Sachsa. Također je usvojila načela stručne obrade i prikazivanja folklornih glazbala po uzoru na međunarodni **Priručnik evropskih folklornih glazbala**, što znači da se sustavno iznose podaci o nazivlju, izradi, tehnici svirke i akustičkim osobitostima, ikonografiji i rasprostriranju, historijskim izvorima, glazbenom repertoaru i društvenoj ulozi pojedinih glazbala. Podacima je najbogatije zastupljen dio o nazivlju.

Nekim glazbalima autorica posvećuje više pažnje i prostora polazeći od pretpostavke da su ona tipično slovenska. Tako su opsežno obrađena zvona i tehnika sviranja na crkvena zvona poznata pod nazivom »pritrkavanje«. Ipak nekoliko objavljenih podataka (F. Kuhač, **Prilog za poviest glasbe južno-slovenske**, RAD JAZU, knj. 62,